

Y

TAMMI

**Marjaana
Toiminen**

HAPPY

**TYÖN ARVAAMATON TULEVAISUUS
JA UUDET MAHDOLLISUUDET**

Y

**Marjaana
Toiminen**

H P P Y

**TYÖN ARVAAMATON TULEVAISUUS
JA UUDET MAHDOLLISUUDET**

TAMMI

HELSINKI

© MARJAANA TOIMINEN JA TAMMI 2022
TAMMI ON OSA WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖTÄ
ISBN 978-952-04-4127-2
PAINETTU EU:SSA

”To be hopeful means to be uncertain about the future,
to be tender toward possibilities, to be dedicated to
change all the way down to the bottom of your heart.”

Jane McGonigal:

Imaginable: How to See the Future Coming and Feel Ready for Everything

Sisällys

Tulevaisuuden vuosi nolla	9
1. Väärinymmärretty tulevaisuus	15
2. Onneksi olkoon, robotti vei työsi	23
3. Työn palapeli on mennyt rikki	35
4. Vapaus on megatrendi, työntekijä sen sankari	45
5. Työnantajan iso hyppy	61
6. Bahamasaarten työpisteeltä, terve!	71
7. Herrahissistä uramaisemaan	81
8. Paluu työn tulevaisuuteen	97
9. Ennen kuin hyppäät, katso mistä ponnistat	113
10. Laskuvarjo hyppyyn	119
Loppusanat	131
Kootut kiitokset ja selitykset	133
Lähteet luvuittain esiintymisjärjestyksessä	135

Tulevaisuuden vuosi nolla

”M arjaana, tiesitkö että sinun näkökulmasi työn tulevaisuuteen on väärä?”

Helsingiläisen yläasteen opinto-ohjaaja heitti kysymyksen ilmoille. Olin puolisen tuntia puhunut työn murroksen eri ilmiöistä yleisölle, jossa oli vain opinto-ohjaajia.

”Oletko ottanut huomioon, että nuorille on aivan turha puhua työn murroksesta, sillä heille ei ole olemassa muuta kuin tämä hetki, nykyisyys. Se, mitä nyt tapahtuu, on heille normaalia, kaiken lähtökohta, eikä mitään murrosta”, opinto-ohjaaja jatkoi.

Hän oli oikeassa. Meillä ei ollut yhteistä kokemustaustaa, josta käsin olisimme voineet yhdessä katsoa, mitkä asiat ovat muuttuneet ja mitkä ovat ennallaan. Ei ollut eikä voi olla. Työ murtuu ja muuttuu globaalisti, eikä siitä voi muotoilla yhtä yhtenäistä totuutta.

Silti työn ilmiöiden ymmärtäminen tai edes arkijärjellä jäsentäminen on tärkeämpää kuin koskaan.

Tulevaisuus ei vain tapahdu meille, sitä pitää myös luoda itse. Mitä hämmäisemmältä nykyhetki tuntuu, sitä hankalampaa on yrittää vaikuttaa siihen, mitä seuraavaksi tapahtuu. Tämä on totta sekä työnantajille että työntekijöille.

Lisäksi työllä on jokaiselle niin henkilökohtainen merkitys, että kaikki yleistykset ovat uhkarohkeita. Työ jäsentää jokaisen elämää eri tavalla; taustamme ja maailmankuvamme vaikuttavat kokemuksiimme siitä.

En esimerkiksi arvele, että omat muistoni teknologiasta työurani alussa kiinnostaisivat ketään muuta kuin ikätovereitani, ja heitäkin lähinnä nostalgisessa mielessä. (Sähköpostia ei vielä ollut, käytettiin faksia ja sähköitä, ja teksti tietokoneen ruudulla oli vihreää.)

Vaikka muutoksen isoa kuvaa ei ole helppo hahmottaa, sitä tärkeämpää se on. Työn murrokseen liittyy runsaasti hokemia ja myyttejä, joiden läpi on tärkeää pyrkiä näkemään.

Tässä kirjassa kysyn: mistä tässä kaikessa pohjimmiltaan on kyse, miten siihen pitäisi suhtautua ja miten meidän tulisi toimia? Kädessäsi ei ole bisneskirja, vaikka yrityksiä ja niiden roolia kirjan sivuilla käsitelläänkin. Näkökulmani on ennen muuta yksilön.

Minulla on kaksi motiivia kirjoittaa tämä kirja.

Työn murroksesta puhutaan usein kuin muodista. Teemat vaihtuvat, edelliset unohtuvat.

Joitakin vuosia sitten hoettiin, miten tekoäly ja robotiikka syövät ammatit, ja sen jälkeen keskustelu kääntyi osaamisen kehittämiseen. Kirjan kirjoitushetkellä puhumme jo hybridityön vaikutuksista ja suuresta irtisanoutumisaallosta. Mikään näistä ei ole vailla merkitystä, mutta kokonaiskuvan muodostaminen on ollut liian työlästä.

Sekä kotimainen että kansainvälinen keskustelu on usein pinta-puolista ja lainehtii satunnaisesti. Mihin siis oikeastaan pitäisi reagoida? Kenen pitäisi reagoida? Onko kyse merkittävästä muutostoimasta vai ohimenevästä ilmiöstä? Mitä tämä tarkoittaa minun ammatilleni?

Tartun härkää sarvista. Osoitan myyttejä ja hokemia, joille ei ole perustaa. Suuntaan kohdevaloa ilmiöihin, jotka ansaitisivat enemmän huomiota. Olen valinnut teemat, jotka ovat tärkeitä, jotta työelämä muuttuisi. Sen nimittäin pitää muuttua, jotta

työtä, mielekästä työtä, olisi tulevaisuudessa enemmän ja useammalle.

Vielä sitäkin tärkeämpi syy on auttaa eteenpäin jokaista, joka haluaa vaikuttaa siihen, millaiseksi oma työelämä muotoutuu.

Tämä kirja on suunnattu nuorille, jotka astuvat työelämään, sekä heidän vanhemmilleen ja opinto-ohjaajille, joiden tuki ja rohkaisu ovat arvaamattoman tärkeitä, usein jopa ratkaisevia.

Kirjaa kirjoittaessani olen ajatellut alanvaihtajia ja sellaisiksi aikovia, jotka pohtivat, voisiko suuren osan valveillaoloajasta käyttää merkityksellisemmin ja palkitsevammin.

Kirja on suunnattu myös johtajille ja kaiken tyyppisille esihenkilöille, joiden harteille näyttää kasautuvan yhä enemmän vaikeasti täytettäviä odotuksia yhä useammasta suunnasta.

Jos et kuulu mihinkään näistä edellä mainituista ryhmistä mutta tiedät, että sinun tulee syystä tai toisesta pysyä perillä asioista: tämä kirja on myös sinulle.

Kirjoitan tätä vuonna, jolloin maailma on vinksautanut outoon asentoon. Edeltävien vuosien näkemykset ja kiistat tulevaisuudesta näyttäytyvät nyt uudessa valossa, ehkä liian hyväuskoisina, jopa naiiveina. Uhkakuvia synkästä tulevaisuudesta on helppo maalata hetkessä, jolloin sota Euroopan mantereella on aiheuttanut monia ennakoimattomia seurausketjuja, ja riskejä näyttää olevan enemmän kuin toivoa paremmasta.

Pandemiasta tuli työn murroksen käännekohta: pitkään pinnan alla kyteneet muutosvoimat nousivat esiin, ja digitaalinen murros sai vauhtia. Tietotyössä on alkamassa uusi vaihe sekä työn johtamisen että sen tekemisen tavoissa. Yhä useampi yritys kärsii työvoimapulasta. Pula raaka-aineista aiheuttaa yllätyksiä ja tuotantovaikeuksia eri aloilla. Uusiutuvien energialähteiden tarve on konkreettisempi kuin koskaan aiemmin, kun yhteydet idän energialähteisiin on katkaistava.

Edellisen kerran työn tulevaisuus nousi länsimaissa sekä tutkijoiden ja että suuren yleisön puheenaiheeksi vuonna 2013, kun Oxfordin yliopiston tutkijat julkaisivat hieman pintapuolisen analyysin ammateista, jotka ovat ”alttiina automatisoinnille”.

Seuraavat vuodet mistään muusta ei puhuttukaan kuin ammattien katoamisuhasta. Pian kävi kuitenkin selväksi, että aiheella on enemmän viihdearvoa kuin yhteiskunnallista merkittävyyttä. Pitäviä laskelmia ammattien katoamisesta on mahdotonta tehdä – ja sen yrittäminen on osoittautunut lähes hyödyttömäksi.

Ammattien ja toimenkuvien sisältö muuttuu. Ammatteja häviää kuten kaikkina aikakausina, mutta ilmiö kertoo työn muutoksesta vain vähän.

Ammatit ja sen myötä osaamistarpeet muuttuvat sen sijaan nopeasti. Osaamisen merkitys nousi esiin samoihin aikoihin kun yritysten rekrytointiongelmat pahenivat. Pian osaamisesta tuli mantra, jota hoettiin kuin taikasanaa. Osaaminen ja jatkuva oppiminen nimettiin ratkaisuksi kaikkiin työn murroksen monimutkaisiin haasteisiin.

Sitten pandemia nosti työn murroksen kahvipöytäkeskusteluihin. Kuka päättää pelisäännöt uudessa hybridityössä? Mitä tapahtuu työyhteisöille etätöissä? Syventääkö etätyo juopaa läsnätyön tekijöihin?

Pandemian toinen vuosi muutti tavan puhua työn tulevaisuudesta. Enää ei puhuttu vain teknologiasta, nyt uutta työelämää ajavat ja vauhdittavat – vihdoinkin – ihmiset, työn tekijät. Miten haluan tehdä työtä? Mitä edellytän työpaikalta? Entä työnantajalta?

Korona toimi työyhteisöissä kuin laskuvesi rannalla: se paljasti paljaan pohjan, työyhteisön johtamiskäytännöt ja ihmiskäsitykset kaikille työyhteisön jäsenille. Samalla se toi konkreettisesti ja dramaattisesti esiin ajan ennakoimattomuuden: mikä tahansa voi muuttua hetkessä.

Kaikista päällekkäisistä ja rinnakkaisista muutoksista johtuu, että nyt on käsillä kausi, joka hakee vertaistaan läntisten kehittyneiden valtioiden historiassa. Niin moni asia on pöydällä, niin moneen tulee yhtäaikaaisesti reagoida, niin monet asiat määritellään näinä vuosina uudelleen.

Historian taitekohta on juhlava sanapari, joka tuntuu helposti liioittelulta. Monen nopean muutoksen kasautuminen ja pari

arkea heilauttavaa isoa, ennakoimatonta tapahtumaa, tekevät määritelmän käyttämisestä oikeutettua.

Tämä kirja yrittää ottaa pysäytyskuvan tästä hetkestä ja hahmotella, mitä seuraavaksi voi tapahtua.

Lopuksi ehdotan, millaisia askeleita jokainen voi harkita omalla polullaan. Tarvittaessa voi ottaa vauhtia isompaankin hyppyyn.

Juuri nyt on oikea hetki sitä harkita. Näinä aikoina kannattaa myös uskaltaa. Se, jos mikä, luo toivoa paremmasta.

1.

Väärinymmärretty tulevaisuus

On vuosi 2010, 27. tammikuuta. Siinä hän seisoo, lavalla. Päällä on farkut, likaiset lenkkitosut ja musta poolopaita kuten niin monta kertaa aikaisemmin vastaavissa tilanteissa. Applen toimitusjohtaja Steve Jobs on juuri julkistamassa uutta, odotettua tuotetta, iPadia.

Jobs puhuu arkisesti, jopa eleettömästi. Hän esittelee tuotteen ominaisuuksia toteavasti, ilman ylisanoja. Yleisö sen sijaan hihkuu ja hurraa kuten aina Jobsin julkistuksissa, ikään kuin ekstaasissa.

Yleisön reaktio antaa ymmärtää, että nyt esiteltävä tuote muuttaa pysyvästi tapamme tehdä työtä, lukea kirjoja ja lehtiä sekä katsoa elokuvia. Ilmassa on suuren muutoksen odotusta ja pidäkkeetöntä optimismia: tämä tuote voisi mullistaa kaiken.

Tämä historiallinen hetki löytyy YouTubesta. Muistan katso-neeni verkosta julkistuksen reaaliaikaisesti. Olin innoissani. Olin tuolloin töissä toimitusjohtajana suuren kansainvälisen mediatalon suomalaisessa yksikössä. Tiesin, että konsernissa oli valmisteltu pitkään omaa digitaalista alustaa iPad-aikakautta varten. Sen nimi oli Mag+.

Tuohon alustaan, muiden mediatalojen omiin alustoihin ja iPad-aikakauteen kohdistui paljon odotuksia media-alalla globaa-

listi, etenkin sanoma- ja aikakauslehdille. Siitä toivottiin uutta al-
kua alalle, jota toimialan murros oli jo kolhaissut.

Ja panostukset näkyivät: aikakausmedia toisensa jälkeen lan-
seerasi iPadin sovelluskauppaan mitä kauniimpia, vaikuttavam-
pia versioita paperilehdistään. Noiden sähköisten lehtien sivuilla
ei säästely liikkuvaa kuvaa, animaatioita ja kunnianhimoisia vi-
suaalisia efektejä. Alalla väreili toivo. Vihdoinkin jotain, jolla py-
säyttää ”verenvuoto”, perinteisten tulonlähteiden kuihtuminen.

Mutta kävi toisin. Ala oli väärässä. Uusi alkku osoittautui pian
harhaksi, ja eri mediayhtiöiden mittavat panostukset ylioptimis-
tisiksi, monet täysin turhiksi. Suuri yleisö ei esimerkiksi sanot-
tavasti innostunut aikakauslehtien kekseliäistä digitaalisista ver-
sioista.

Vaikka iPad lunastikin vuosien mittaan pysyvän, joskin ehkä
odotettua pienemmän roolin kuluttajien arjessa, etenkin monelle
life style -medialle se oli pettymys.

Tarina kertoo meistä ja suhteestamme tulevaisuuteen – iPadin
käyttöarvoa ja pysyvää merkitystä yhtään vähättelemättä. Tuote
on löytänyt paikkansa, mutta sen merkitys murroksessa edelleen
kamppailevalle uutis- ja aikakausmedialle on pienempi kuin alal-
la tuotteen lanseerausvaiheessa toivottiin.

Tapaus ei ole ainutlaatuinen. Arvioimme tulevaisuuden, ihmis-
ten käyttäytymisen ja teknologian mahdollisuudet ennalta vää-
rin. Oletamme yleensä, että muutos on nopeampi. Esimerkkejä
on lukuisia. Riittää, kun kaivaa esiin muutama vuosi sitten jul-
kaistuja ennusteita esimerkiksi itseohjautuvien autojen yleisty-
misestä, virtuaalisen todellisuuden merkityksestä tai vaikkapa
kivijalkakauppojen katoamisesta. Niistä useimmat ovat pielessä.
Ilmiöt sinänsä ovat kiinnostavia ja näkyviä, mutta usein ennusteita
ja arvioita on perusteltu katteettomilla laskelmilla.

Väärät ennusteet, vikaan menneet suunnitelmat ja katteetto-
mat odotukset eivät ole poikkeuksellisia. Niitä tapahtuu kaikilla
toimialoilla. Suomalaisille väitettä ei juurikaan tarvitse perustella.
Esimerkit Nokian puhelinten noususta, tuhosta ja alamäen syistä
pysyvät mielissä ainakin vielä muutamien sukupolvien ajan.

Myös Microsoftin entisen toimitusjohtajan Steve Ballmerin lausunto iPhoneen mahdollisuuksista on jäänyt historiaan. Ballmer ei uskonut iPhoneen menestykseen liian korkean hinnan ja näppäimistön puuttumisen vuoksi. Kymmenisen vuotta vähättelevän lausunnon jälkeen hän myönsi – tosin kierrellen – olleensa väärässä.

Klassikko yli vuosisadan takaa on amerikkalaisen patenttinvirkailijan toteamus: ”Kaikki, mikä voidaan keksiä, on keksitty.”

Olemme useimmiten aika surkeita ennakoimaan tulevaa. Vaikka Venäjä oli miehittänyt Krimin, vain harva uskoi, että se aloittaa ison mittakaavan sotatoimet koko Ukrainassa. Naamiot putosivat, kuten presidentti Niinistö totesi.

Vaikka useat tutkijat olivat tuoneet esille pandemian mahdollisuuden – jotkut jopa todennäköisyyden – Covid-19 yllätti kaikki. Yhteiskunnilla ei ollut mekanismeja tai toimintamalleja globaalien pandemian varalle.

Molemmat ovat esimerkkejä siitä, että vaikka meillä oli tietoa, emme osanneet ennakoida kumpaakaan tragediaa. Sen sijaan kykenimme reagoimaan nopeasti ja sopeuduimme uuteen.

Kirjassa *Work – A History of How We Spend Our Time* antropologi James Suzmann käy läpi ihmisen toimintaa keräilykulttuurista ja kaupunkien synnystä automaatioon ja tekoälyn yleistymiseen asti. Antropologin mukaan ihmisellä on kautta aikojen ollut sitkeä taipumus pitää kiinni ajatuksista ja toimintatavoista, joihin on tottunut. Tieto paremmasta ei auta. Ymmärrys muutoksen tarpeellisuudesta on kaikunut kuuroille korville. Suzman todistaa useilla esimerkeillä, että ihminen on ”luontaisesti muutosvastarintainen olento”.

Toinen, yhtä tärkeä ihmisen ominaisuus on, että äkkitalanteen edessä, kun muutosta ei pääse pakoon, kekseliäisyydellämme ei ole rajoja. Olemme salamannopeita muuttumaan ja oppimaan uutta, kun on ihan pakko, Suzman toteaa.

Nobel-palkittu tutkija Daniel Kahneman toi kirjassaan *Thinking Fast and Slow* suuren yleisön tietoisuuteen yllättäviä faktoja aivojen toiminnasta eli siitä, miten me ajattelemme. Pääasiassa aivot

käsittelevät havaintoja ja eteen tulevaa tietoa nopeasti, intuitiivisesti ja impulsiivisesti. Tunteilla on havaintojen arvioinnissa suuri merkitys. Nopean ajattelun rinnalla aivot toki osaavat myös hitaamman, työläämmän ja energiaa kuluttavan hitaan ajattelun, joka vahvistaa vaikutelmat ja luo uskomuksia sekä toimintaa.

Tiedämme myös, että aivot havaitsevat asioita, jotka on helppo yhdistää siihen näkemykseen, joka yksilöllä jo on. Hyväksymme yleensä helpoiten sellaista uutta tietoa, joka vahvistaa olemassa olevia käsityksiämme. Tätä kutsutaan termillä vahvistusvinouma.

Ihmisajattelu näyttää ajattelun ja logiikan tutkimuksen perusteella aikamoiselta sotkulta. Uskomukset ja ajatteluharhat rakentavat mielipiteitämme ja ohjaavat sekä käyttäytymistämme että valintojamme jatkuvasti. Aivopoimuissa risteilee pahimmillaan toistasataa ajattelun vinoumaa.

Tulevaisuudentutkija Minna Koskelo nimeää kirjassaan *Tehtävänä tulevaisuus* niistä muutamia:

Yliarvioimme ymmärryksemme ympäröivästä todellisuudesta.
Aliarvioimme sattumien merkityksen.

Olemme jälkiviisaita ja luomme tapahtumista itsellemme mieluisan tarinan.

Mukaudumme muiden mielipiteisiin ryhmässä. Jätämme ryhmää haastavat mielipiteet helposti huomiotta.

Löydämme syy-seuraussuhteita mielellämme sieltäkin, missä niitä ei ole.

Kaiken lisäksi olemme huonoja havaitsemaan oman ajattelumme vinoutumia.

Ei ihme, etteivät arvauksemme tulevaisuudesta usein osu maaliin. Tai että teemme päätelmiä trendien etenemisestä kevyin perustein. Tai että keskustelemme mielikuviin ja uskomuksiin perustuvilla hatarilla tai vähintäänkin puutteellisilla argumenteilla tärkeistä teemoista – kuten työn murroksen etenemisestä.

Miksi sitten yrittää, jos tulevan ennakointi usein menee vikaan?

Nykyisessä työssäni olen viime vuosina ja etenkin viime aikoina auttanut yrityksiä arvioimaan toimintansa riskejä ja mahdollisuuksia erilaisten skenaarioiden ja tulevaisuuskuvioiden avulla.

Pandemia toi haastekerrointa skenaarioiden luomiseen. Kuinka moni asia muuttuisi pysyvästi? Tulisiko lama? Venäjän hyökkäys teki vaikutusketjujen hahmottamisesta vielä vaikeampaa. Silti yhä useammat yritykset pitävät ennakkointia ja varautumista tärkeänä.

Syy siihen on yksinkertainen: kyky kuvitella vaihtoehtoja lisää kykyä reagoida yllätyksiin. **Mahdollisten vaihtoehtojen kuvittelu vahvistaa parasta inhimillistä supervoimaa: reagointikykyä ja sopeutumisen taitoa.**

Se voittaa neuvottelussa, jolla on vaihtoehtoja, sanotaan. Uskon, että tämä pätee myös murroksessa.

Kiinnostuin itse ennakkoinnista ja ajattelun jäsentämisen työkaluista, kun työskentelin mediayrityksen toimitusjohtajana toimialan nopean murroksen vuosina. Se oli jännittävää, pelottavaa ja opettavaista. On ainutlaatuista olla tilanteessa, jossa näkee vanhan ajattelun murtuvan koko toimialalla ja kaikkien yrittävän hahmottaa uutta toivoen, että mahdollisimman paljon säilyisi kuitenkin ennallaan.

Niin ei käynyt. Enkä tarkoita, etteikö alalla olisi edelleen ja tästä eteenpäin kannattavia, laadukkaita tuotteita. Enkä edes sitä, etteikö aikakauslehdeksi kutsuttu tuote yhä olisi olemassa vielä vuonna 2040. Toimiala on vain merkittävästi pienempi. Tarve, johon aikakauslehdeksi nimetty tuote syntyi, on yhä olemassa, mutta sitä täytetään myös muilla palveluilla ja tuotteilla.

Kehityksen ennakkointi oli digitaalisen murroksen alkuvaiheessa vaikeaa, vaikka käsillä oli enemmän tietoa kuin koskaan. Oli ymmärrystä asiakkaan käyttäytymisen muutoksesta ja uusista digitaalisista pelureista. Tiesimme paljon, mutta ymmärsimme vasta jälkepäin, mikä kaikki muuttuu, kun toimiala disruptoituu, eli kun liiketoiminnan muodot muuttuvat täysin ja perinteiset toimijat joutuvat väistymään haastajien tieltä. Elimme keskellä perusteellista, peruuttamatonta murrosta. Se oli dramaattista, mutta silti kokemisen arvoista.

Otan tämän esille siksi, että nuo viime vuosikymmenen alun vuodet murroksen keskellä synnyttivät itselleni halun ymmärtää tulevaa syvällisemmin. Huomasin tarpeen kyseenalaistaa ja ravistella omaa ajatteluani ja osaamistani perusteellisemmin, kerätä rohkeutta vanhasta luopumiseen ja uuteen tarttumiseen. Sillä tiellä olen yhä. Murroksesta voi selvitä, eikä vaihtoehtojen määrä ole vakio. Murros voi heittää niin yksilön kuin yrityksen uusille, paremmille poluille, joille ei ilman kriisiä, yllätystä tai äkkikäännöstä päätyisi.

Otto Tähtkää on futuristi ja lastenkirjailija, jonka esikoiskirja *Telin tutkimusmatka tulevaisuuksiin* selventää, mistä tulevaisuuden ennakoinnissa on kyse.

”Tulevaisuuksien tutkimisen tavoitteena on löytää tietoa, jonka avulla voimme tehdä parempia päätöksiä ja valintoja tässä hetkessä”, kirjan kertoja sanoo.

Tähtkää rohkaisee kirjassaan kolmeen ennakoivaan ajattelu-tapaan: avartamiseen, varautumiseen ja suunnitteluun.

Ensimmäinen tarkoittaa oman harhojen ja vinoutumien täyttämisen ajattelun venyttämistä, toinen todennäköisiin muutoksiin varautumista ja kolmas toivottavan tulevaisuuden määrittelyä.

Kun tähyää kohti tulevaa, pitää ensin katsoa ympärilleen, ymmärtää perusteellisesti, missä ollaan nyt.

Tilastojen valossa suomalainen työelämä näyttää suorastaan jämähtäneeltä. Niistä saa vaikutelman, ettei mikään ole muuttunut muutamaankin vuosikymmeneen.

Työvoimasta reilusti yli puolet tekee edelleen jatkuvaa kokopäiväistä kuukausipalkkatyötä – ja pitää siitä. Työ ei kaikesta puheesta huolimatta ole sirpaloitunut, ainakaan vielä. Niin paljon kuin epätyypillisiä työsuhteita ja silpputyötä onkin pidetty esillä, valtaosalle työvoimasta työoura on vakaa ja perinteinen, ainakin pinnalta katsoen. Valtaosa suomalaisista opiskelee, tekee pitkän työuran kuukausipalkalla ja jää eläkkeelle aivan kuten edellisetkin sukupolvet.

Yksinyrittäjien määrä on kasvanut jo vuosia mutta hitaasti, ja heitä on edelleen suhteessa palkkatyövoimaan sangen vähän.

Useampi palkkatyössä oleva haaveilee tekevänsä työn rinnalla myös yrittäjämäistä työtä, mutta haaveilijoitakin on työvoimasta yhä alle kymmenen prosenttia.

Suomalaiset eivät mielellään ole vaihtaneet alaa sen jälkeen, kun ovat yhteen lokeroon vakiintuneet. Samantyyppisessä ammatissa pitkään työskennelleiden määrä on pysynyt vakiona jo kolme vuosikymmentä. Lisäksi suomalaiset ovat muita pohjoismaisia kansoja haluttomampia muuttamaan työn perässä.

Yllättävän jähmeätä porukkaa täällä meillä?

Toisaalta voi perustellusti väittää, että työ on muuttunut hätkähdyttävän paljon viimeisten vuosikymmenten aikana myös Suomessa. Siinä missä tietokonetta ja tietotekniikkaa käyttää nyt yli 90 prosenttia kaikista työntekijöistä, 1980-luvun puolivälissä heitä oli vain reilut 10 prosenttia. Digitaalisia taitoja edellytetään jo valtaosassa työtehtäviä – sekä tietotyössä että tuotannollisissa tehtävissä.

Suurin loikka työelämässä oli tietysti toisen maailmansodan jälkeinen harppaus teollisuusmaaksi. Suomessa siirryttiin maataloudesta palvelualan töihin vain noin 30 vuodessa, kun monissa muissa Euroopan maissa siirtymä kesti reilusti pidempään. Maaltamuutto ja tilojen tyhjeneminen oli 1960- ja 1970-luvulla syvältä kouraiseva ja dramaattinen murros, johon verrattuna monet viime vuosikymmenten työelämämuutokset ovat tuntuneet hienosäädöltä.

Ehkä öljy- ja pankkikriisiä lukuun ottamatta.

Tilastot eivät silti kerro kaikkea, ja pinnan alla kuohuu. Ammateissa ja toimenkuvissa, työmailla ja organisaatorakenteissa kyttee ja leimahtelee. Esittelen seuraavassa tärkeimpiä muutosilmiöitä, jotka rouhivat työn arkea ja puhaltavat voimistuvaa tuulta muutoksen laineille.

Pyrkimys on tarkastella näitä ilmiöitä paljaasti, ilman hypeä ja hehkutusta. Vaikka muutosilmiöistä voi kasvaa yhtä dramaattisesti yhteiskuntaa muuttavia voimia kuin vaikkapa maaltamuutosta toisen maailmansodan jälkeen, kerron ensin, mitä niistä tiedetään nyt. Yritän tehdä näkyväksi ja ymmärrettäväksi ilmiöitä,

joista mielestäni pitää puhua enemmän, arkisemmin, ja jotka pitää sisäistää selkeämmin, syvällisemmin. Teemoihin perehtyneelle esimerkkini ja sanavalintani saattavat kuulostaa kenties liian yksinkertaisilta. Tarkoitus onkin tavoittaa ne, jotka eivät seuraa työn murroksen käännteitä päivittäin, koota heille tärkeimmät havainnot ja antaa suuntaa eteenpäin.

Lopuksi avaan edellytyksiä murroksesta selviämislle.

Kirjan näkökulma on rajallinen. Tarkastelen työelämää pohjoisen hyvinvointivaltion näkökulmasta. Haluan huomioida tämän erityisesti nyt, kun pandemia on kurittanut kehittyvien maiden taloutta ja jäädyttänyt yhteiskuntien kehitystä.

Se, mikä meille on ollut tavallista jo pari sataa vuotta, on suurelta osalta maailman väestöstä yhä luksusta, kaukaista unelmaa.

Kävin joitakin vuosia sitten, ennen pandemiaa, Naisten Pankki-hyväntekeväisyysjärjestön vieraana Nepalissa. Sain tutustua mikrolainoja saaneisiin naisyrittäjiin ja heidän keinoihinsa luoda hyvinvointia perheelleen ja kyläyhteisölleen. Kahden lehmän hankintaan saatu mikrolaina oli saattanut nostaa perheen ja lähisuvun elintaso merkittävästi. Naisten sinnikkyys keskellä äärimmäistä köyhyyttä oli vaikuttavaa.

Mieleeni jäi yhden paikallisen naisten vertaisryhmän vetäjän kommentti: ”Nämä naiset eivät ehkä osaa lukea, mutta he osaavat käyttää laskinta.”

Olen monesti miettinyt, mikä on näiden yritteliäiden ja rooliaan rohkeasti muuttaneiden naisten tilanne nyt. He ansaitsevat oman kirjansa.

Meillä täällä rikkaassa hyvinvointivaltiossa ei ole yhtä totuutta työstä eikä työn todellisuudesta, vaikka kokonaiskuva näyttää tilastojen valossa edelleen yhtenäiseltä. Hoivatyöntekijällä on eri kysymykset pohdittavanaan kuin insinöörillä. Yhteistä on, että ammatteihin ja työn tekemiseen liittyvät käytännöt ja eräänlaiset sosiaaliset sopimukset ovat nyt liikkeessä. Ehkä koskaan, ainakaan vuosikymmeniin, ei ole ollut yhtä otollista hetkeä uudistaa omaa ajatteluaan – ja valintojaan.

Onko työn tulevaisuus täynnä toivoa vai uusia uhkia?

Älykäs automaatio on tehnyt monet työtehtävät tarpeettomiksi, työntekijöiltä vaaditaan aiempaa vahvempaa itseohjautuvuutta ja etäyöstä on tullut uusi normi. Isot mullistukset ovat kuitenkin vasta edessä. Ilmastonmuutos, ikääntyminen ja uudet työasenteet muuttavat työelämää arvaamattomalla tavalla.

Missä tahansa työssä oman ammatillisen identiteetin ravistelu on olennaisin taito työn murroksessa selviytymiseen. Tapa tehdä työtä on sopimus, jota voidaan muuttaa. Töissä käydään pääasiassa palkan vuoksi, mutta työnantajan voi valita työkuultuurin perusteella.

Kirja purkaa työelämän tulevaisuuteen liittyvät pelot ja myytit ja opastaa konkreettisin esimerkein, miten oman työn tulevaisuuden suuntaan voi vaikuttaa. Hämmästyttävät tositarinat arvaamattomista käännteistä ja uusien polkujen löytämisistä tarjoavat välineitä uudessa työelämässä menestymiseen.

www.tammi.fi

36.13

ISBN 978-952-04-4127-2

KANSI: JARKKO HYPPIÖNEN